

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

E. R. Postma / Eindhoven

Dit nu zijn de namen (Exodus 1) (1)

Van vogelvrij tot vrij als een vogel

Na 444 dagen is de gijzelingsactie in Iran beëindigd. De aya-tolla Khomeini is de grote verliezer. Hij beurde alleen Irans eigen geld en dat nog niet eens helemaal.

Voor de operatie Exodus, bevrijding van een in zijn geheel gegijzeld volk, had God niet meer dan één man nodig — vergezeld van een helper, een „mond” (Ex. 4 : 16). Bovendien vertrokken de gijzelaars op dringend verzoek en overladen met goud en zilver: hun achterstallig loon (12 : 31-36). Farao's nagezonden keurtroepen werden aan de grens tot de laatste man vernietigd zonder dat er een wapen aan te pas kwam. Israël bevrijd van het klapnet dat over hen was neergedaald (Ps. 91 : 3, vgl. Ps. 124 : 7) was niet langer vogelvrij verklaard, maar trok vrij als een vogel naar het beloofde land. Egypte's land en volk bleef achter in een desolate toestand: economisch, militair en politiek geruïneerd. Tot in Jericho had men van deze actie gehoord — een huis als van Rachab leende zich daar ook toe (Joz. 2 : 10, 11) — en dat zonder ónze media. Niet alleen door de pascha-viering werd de exodus onder Israël in gedachtenis gehouden. Het thema keert duizendvoudig terug bij psalmisten en profeten, tot in de boeken van het nieuwe verbond toe. Het behoeft nauwelijks te verbazen, dat iemand (D. Holwerda) de vraag heeft gesteld: Zag Israël zijn uittocht als schepping? Er is m.i. reden te over die vraag bevestigend te beantwoorden.

Familiekroniek

Een vergelijking met Iran—Amerika mag aardig zijn, maar God geeft in de bijbel meer dan een opsomming van (zijn) heldenfeiten. We krijgen niet maar een brokje nationalistische, joodse vaderlandse geschiedenis en evenmin een stukje geschiedenis van de oud-oosterse wereld. Het gaat om openbaring, om onthulling. 't Is alsof God een vergrootglas houdt boven het oude Egypte en tegen ons zegt: kijk eens even mee — zie je hoe Ik met vaste hand ook toen mijn plannen verwerkelijkte?

Welk licht valt er op die eerste verzen van het boek Exodus (in het hebreuws genoemd naar het verhalend begin „Dit nu zijn de namen . . .” — kan het droger?)

Op het eerste gezicht lijkt het niet meer dan een simpele herhaling en samenvatting van Gen. 46. Een aanstippen hoe Jacob en zijn zonen (gerangschikt naar hun moeders), naar Egypte zijn getrokken — zeventig man in totaal (vgl. Gen. 46 : 27). Met de „kroniek-matige” mededeling, dat

Jozef er al was en dat ze allemaal — „dat gehele geslacht” — inmiddels gestorven zijn. Het doet denken aan het familie-register in een oude statenbijbel, waar je weemoedig nog eens in bladert. Maar daar houdt de vergelijking ook op. Want opeens is er geen sprake meer van een „geslacht” waartoe ieder met zijn huis(gezin) behoorde. Opeens, lijkt het wel, is er sprake van een *volk*.

Het wonder van een volksgeboorte

Opeens valt het licht op dat oorspronkelijk handje-vol mensen in Gosen, in die uithoek van het oppermachtige Egypte. En de verteller weet niet hoe hij het vertellen moet: tot vijf keer herhaalt hij dezelfde mededeling in steeds andere bewoordingen. Luister maar: „De Israëlieten nu waren vruchtbaar (1) en breidden zich snel uit (2); zij vermenigvuldigden zich (3) en werden uitermate talrijk (4), zodat het land met hen vervuld werd” (5).

Dat handjevol mensen ging in die uithoek van Egypte niet ten onder. Ze groeiden ongedacht en wonderlijk uit tot een heel *volk*: ze vulden het land!

De uitbundigheid van de verteller is te begrijpen. Die van de nieuwe farao — van Jozef weet hij niets meer af — evenzo. 't Is alsof hij zijn ogen opendoet en verbaasd constateert: kijk nu toch eens: het volk der Israëlieten is groter en talrijker dan wij . . . En samen met zijn onderdanen kijken ze er naar, met grote, niet begrippe, ongelovige ogen. Maar dan is het voor hen eigenlijk al te laat. Opeens staan ze voor een onplezierig maar voldongen feit. Dat is voor hen, voor buitenstaanders, het verrassingselement. Voor Israël zelf zo goed als voor de verteller is er ook een. Niet dat van het fait accompli, maar van de herkenning. Zodat ze gaan zeggen na die *zevenvoudige* herhaling (de woorden van de farao inbegrepen: nu zie ik het — ik zie dat dit wonder der vermenigvuldiging eenvoudig de vervulling is van Gods belofte, van Gods gegeven woord. „Ik zal u tot een groot volk maken”, zo talrijk als „het stof der aarde . . . als de sterren aan de hemel . . . als het zand der zee” (Gen. 12 : 2; 13 : 16; 15 : 5; 32 : 12). Hoe vaak stelt God niet zijn tegenstander en de wereld bij verrassing voor voldongen feiten, die niet meer ongedaan te maken zijn! Maar voor wie naar Hem luistert en Hem gelooft, licht de historie op. Ogenschojnlijk gebeurt er jaren, eeuwen lang niets in Egypte. God zegt niets. En ogenschojnlijk dóet Hij ook niets: de tijd schijnt stil te staan. Toch is het geen verloren tijd: Hij vult hem geheel, gebruikt hem volledig om Zijn plannen ten uitvoer te brengen. God drukt ons met de neus op de Schrift en op de feiten. Zodat we opeens kunnen zeggen: in uw licht zie ik weer (het) licht!

Soortgelijk en toch eigensoortig

In Gosen is een volk geboren. Niet zomaar: de verteller weet zijn verbazing op ons over te brengen in de vorm van het wonder der vermenigvuldiging. Ook niet zomaar een volk: ze zijn uniek. Ze zijn dat niet omdat ze bijzondere,

opvallende mensen zijn, een soort apart. Juist in het kader van die snelle bevolkingstoename is het van belang naar Mozes te luisteren: „niet, omdat gij talrijker waart dan enig ander volk, heeft de HERE zich aan u verbonden en u uitverkoren; veeleer zijt gij het kleinste van alle volken. Maar, omdat de HERE u liefhad en de eed hield, die Hij uw vaders gezwoeren had...” (Deut. 7 : 7, 8). Hetzelfde nog eens verderop: „alleen aan uw vaders heeft de HERE zich verbonden en alleen hen heeft Hij liefgehad, en u, hun nakroost, heeft Hij uit alle volkeren uitverkoren...” (Deut. 10 : 15). De nadruk valt op Góds keuze, eed, daad. Ze waren, zoals ik eerder eens schreef, ook als volk *religieus gekwalificeerd*. Dat is het enige plus dat zij hebben boven alle andere volken. En dáárom staan ze in de Heilige Schrift in het centrum van de belangstelling — tot in Paulus' brieven toe.

„De Israëlieten”, de kinderen Israëls (St. Vert.) noemt de verteller hen achteraf (Ex. 1 : 7, 9; vgl. Gen. 36 : 31). Maar niet dan nadat hij de eerste zeventig had getypeerd als „de afstammelingen van Jacob”. Hij rekent het ons nauwkeurig voor. Van zeventig tot een heel volk.

Daar is tijd, veel tijd overheen gegaan — zo'n 400 jaar. Dat laat enig licht vallen op het zinnetje: „toen kwam er een nieuwe koning over Egypte, die Jozef niet gekend had” (1 : 8). Jozef was al gememoreerd als woonachtig in Egypte voordat Jacob met zijn familie zich daar vestigde (1 : 5). Ook zijn dood was vermeld. Die nieuwe koning, zou je zeggen, kón Jozef dus

ook niet gekend hebben — daar lagen eeuwen tussen. Maar blijkbaar wordt met die nieuwe farao bedoeld op een nieuwe dynastie — welke dan ook. Egypte heeft oudtijds heel wat wisselingen van dynastiën beleefd. Dat sluit dan ook in, dat deze „nieuwe” farao geen verplichtingen, geen boodschap heeft aan Jozef, die indertijd zoveel voor de toenmalige dynastie en voor Egypte had betekend.

Daarom behoeven wij die nieuwe farao ook niet al te

serieus te nemen als hij tot zijn volk zegt: Zie, het volk der Israëlieten is groter en talrijker dan wij — ze vormen een mogelijk gevaar. De man is een goede demagoog. En onderdrukking van minderheden is beslist geen nieuwtje van onze tijd. Bovendien behoefde hij niet bang te zijn voor actie- en priester groepen. De zaak leek simpel. Maar hij had dan ook nog geen kennis gemaakt (zoals de dynastie ten tijde van Jozef) met de Gód van de kinderen Israëls!

H. de Jong / Amsterdam

Tussen twee vuren

Over de aard van het Schriftgezag (5)

De vorige maal eindigde ik ermee, dat de moderne kritische bijbelwetenschap niet meer let op *wat* de bijbel zegt (het verhaal), alleen nog maar op *hoe* hij dat doet (het verhaal). Ik wil er nu mee beginnen dat ook ik voor het 'hoe' best grote interesse heb. Evenwel nooit ten koste van het 'wat'. Wanneer, om een voorbeeld te noemen, Jezus in zijn onderwijs overgaat op de *gelijkenis*-vorm, is dat een verandering op het gebied van het 'hoe'. Maar Jezus is daarbij toch met al de zenuwen van Zijn Geest gespannen bezig met de werkelijkheid van het Koninkrijk, dat Hij predikt. Het 'hoe' staat bij Hem totaal in dienst van het 'wat'. Welnu, op die manier wil ook ik aandacht hebben voor de vraag hoe de Schrift de dingen zegt. Daarbij ben ik mij ervan bewust en waarschuw ik mijzelf voortdurend dat een al te grote aandacht hiervoor de bijbeluitleg in luxe en vadsig tijdverdrijf kan doen ontaarden. Het *boodschap*-karakter dat de bijbel tot *nieuws* maakt mogen wij nooit vergeten. De bijbel brengt ons met al zijn middelen bij de werkelijkheid. Het Woord is vlees geworden. Alle exegetische studie die in de woorden van de boodschap blijft hangen, legt ten diepste niet meer uit, maar verhult het meest eigenlijke van wat de Schrift wil zeggen. Daarom moeten wij degenen die tegen bijvoorbeeld het opstandingsbericht in de evangeliën in verzet gaan vanwege de verschillen in de berichtgeving niet te serieus nemen. De overeenstemming tussen de evangelisten onderling is immers veel en veel groter dan het

kerkelijk leven

verschil. De overeenstemming van al die berichten is dat ze ons zonder uitzondering brengen bij dat allerwonderlijkste gebeuren van juist die opstanding. Het is werkelijk geheel *buiten verhouding* en het trekt de boodschap *wezenlijk scheef*, wanneer, zoals tegenwoordig vaak gebeurt, aan die verschillen zo grote aandacht gegeven wordt, alsof we daaruit nu zouden kunnen opmaken hoe menselijk de gehele openbaring wel niet is. Terwijl ik geen goddelijker bericht ken dan juist dat van de opstanding.

—o—

De menselijkheid van de Schrift. Daarmee komen we toe aan het derde hoofdstuk van het rapport waarin het gaat over de ontwikkelingen van de Schriftbeschouwingen in de geschiedenis van de gereformeerde kerken. Het rapport komt hier, na over Kuiper en Bavinck en hun leerlingen gesproken te hebben, uit bij de leer omtrent de Heilige Schrift, zoals die door Berkouwer in zijn bekende twee boeken daarover ontwikkeld is. Het rapport geeft de opvatting van Berkouwer als volgt weer: „Berkouwer ziet de 'theopneustie', respectievelijk de inspiratie van de Bijbel niet als een miraculeus samengaan en samenwerken van de goddelijke en de menselijke auteur maar betreft deze op het feit, dat mensen in hun volle mogelijkheid en in al hun activiteiten van spreken en schrijven door God in dienst worden geno-

men. De theopneustie of inspiratie is het geheim van deze indienstneming”. [Niet dat het rapport bij Berkouwer's opvatting blijft staan, maar de doorstoot die van hem uit naar voren gemaakt wordt inzake de hermeneutische vraag, is althans in dit hoofdstuk te tastend dan dat men daaraan houvast zou kunnen krijgen. Alleen de afwijzing van het *fundamentalisme* is hier nog duidelijk.]

—o—

Wat is nu het kenmerkende van Berkouwer's voorstelling? Je zou haar een *radikalisering* kunnen noemen van wat Kuiper en Bavinck in de vorige eeuw hebben aangedragen als de leer van de *organische inspiratie*. Wat moeten we daaronder verstaan? Wel, dat 'organisch' staat tegenover 'mechanisch'. Het laatste betekent 'op de wijze van de machine' en het eerste 'op de wijze van iets of iemand met een eigen leven, groei en ontwikkeling'. Organische inspiratie wil dan zeggen dat de Here God de mensen die Hij voor het overbrengen van Zijn openbaring in dienst heeft genomen, ook echt *als mensen* in dienst heeft genomen. Mechanische inspiratie daarentegen — zo iemand die ooit echt en consequent geleerd heeft — zou betekenen dat de openbaring-ontvangers niet boven een gehoor-apparaat en de bijbel-schrijvers niet boven een pen of een potlood uitgekomen zijn.

Het rapport stelt nu dat onze vaders, maar vooral Kuiper, met deze leer van de organische inspiratie, toen puntje bij paaltje kwam, toch niet echt ernst gemaakt hebben. Kuiper heeft met zijn redevoering over 'De hedendaagse Schriftcritiek in hare bedenkelijke strekking voor de gemeente des levenden Gods' aan de V.U. — een rede die in zijn dagen en lang na hem grote invloed gehad heeft — toch meer de mechanische dan de organische opvatting van de Heilige Schrift in de hand gewerkt. Hij deed dit vooral door de onfeilbaarheid van de Schrift te verdedigen.

Ik denk dat we het rapport in deze voorstelling van zaken die tevens een kritiek inhoudt, bij moeten vallen. Toch is dat nog heel iets anders dan nu maar mee te gaan met de visie van Berkouwer, want (afgezien van dat drammerige om de bijbel met alle geweld onfeilbaar te willen hebben) Kuiper sprak m.i. toch genuanceerder dan Berkouwer en deed daarmee aan het geheimen van de inspiratie meer recht. Het rapport citeert van Kuiper een uitspraak die zou moeten bewijzen hoezeer hij toch, ondanks bewering van het tegendeel, overneigde naar de mechanische opvatting. Het is een bloemrijk geval, dat citaat. „Mag ik een ogenblik 's menschen sensorium (bewustzijn) het raderwerk en zijn geest de spil ervan noemen, dan lag hierin het mysterie, dat de Heilige Geest in de theopneustie, óf die aanwezige spil aandreef naar zijn welgevallen, óf

IN DIT NUMMER

- 33 Ds E. R. Postma, Dit zijn de namen (Ex. 1) (1)
- 34 Drs H. de Jong, Tussen twee vuren (5)
- 36 D. W. L. Milo, Ons nieuwe kerklied (3)
- 36 Mr. Dr J. Meulink, Wat verwachten wij van de toekomst?
- 38 B. Keuning, Let op de vijgeboom en de andere bomen

wel die spil uitlichtte en zelf verving." Ik heb voor deze aanhaling van Kuyper meer waardering dan het rapport. Er spreekt namelijk zeer duidelijk Kuyper's juiste besef uit dat je voor de typering van de inspiratie niet met één woord kunt volstaan, omdat er soorten van inspiratie zijn. Niet in elk deel van de Schrift treedt de inspiratie even onverhuld goddelijk aan het licht.

—o—

Ja, ik ben blij met deze fijne genuanceerdheid van Kuyper. Die sluit prachtig aan bij het onderscheid dat ik zelf eerder gemaakt heb bij mijn beantwoording van ds Tj. Boersma's artikelen, namelijk tussen de Schrift als *fundament* (het deel-gelijk van de Fundamentalisten) en de Schrift als *weg*. De Schrift als fundament toont ons meer de rechtstreekse goddelijkheid van de bijbel en de Schrift als *weg* bepaalt ons meer bij de menselijkheid waarvan de Here God zich bij het tot stand komen van de bijbel bediend heeft. En hoezeer ik ook waarschuwde tegen scheiding van deze twee aspecten, de onderscheiding dringt zich toch hier en daar krachtig op.

Laat ik een paar voorbeelden noemen. De spreuken van Bileam worden een paar keer (Num. 24 : 3, 4 en 15, 16) ingeleid met de volgende woorden: „De spreuk van Bileam, de zoon van Beor, en de spreuk van de man met het geopende oog; de spreuk van hem die de woorden Gods hoort, die het gezicht des Almachtigen schouwt, nederliggende met ontsloten ogen.” Hier zitten we eigenlijk dicht bij de mechanische inspiratie. Je denkt haast aan een camera die met geopende lens op de grond ligt. Toch zou ik het woord 'mechanisch' hier niet graag gebruiken. Daarvoor dragen Bileam's spreuken te duidelijk het stempel van een bepaalde cultuur. In een heel andere sfeer brengt ons de opmerking die Lukas maakt aan het begin van zijn evangelie: „... ben ook ik tot het besluit gekomen, na alles van meet af nauwkeurig te hebben nagegaan, dit in geregelde orde... te boek te stellen...” (1 : 1-4).

Dit menselijke bij Lukas van beslissen, nagaan, ordenen en te boek stellen, dat is het organische van de inspiratie in optima forma. Tussen deze twee uitersten van Bileam en Lukas ligt, denk ik, erg veel. Belangrijk is dat wij dit alles niet over één kam scheren. En misschien mogen we ook zeggen: hoe sterker de Here God de menselijke werkzaamheid inschakelde, des te groter was de kans op menselijke beperktheden en kleine uitglijdingen aan de rand (die inderdaad tekenen zijn van de menselijkheid die er aan de bijbel óók zit). Toch bedoel ik hiermee niet een vergelijking tussen Bileam en Lukas in het nadeel van Lukas te laten uitvallen. Want Lukas heeft in zijn evangelie weer eigen woorden en daden van de mens geworden Zoon van God en vertelt het

pastorale notities

TROUW

In de praktijk is m'n catechisatie voor de groep jongens en meisjes van vijftien jaar, een gespreksgroep geworden. Zij komen met hun verhalen en commentaren en ik geef er tenslotte wat stuur aan. Zó had één van de meisjes vorige maand een ontmoeting met propagandisten van een Indiase religie. Er werd met boeken gekolporteed bij een winkelcentrum. Het meisje kon er vijf gulden voor betalen, maar als ze echt belangstelling had en geen geld bij zich, dan mocht ze het boek ook gratis meenemen! Het zag er mooi uit en er stonden

exotische platen in. Op catechisatie riepen ze: Je nam het natuurlijk meel „Ben je nou”, protesteerde het meisje. „Als je een echte God heb, dan ga je toch niet met een andere?” Ik haakte op die gezonde reactie in en vertelde, hoe de psalmen en profeten hun verbazing niet onder stoelen en banken steken, dat Israël het bij andere goden zoekt en dat, terwijl het zulk een sterke en goede God heeft.

Toch zijn er betrekkelijk veel mensen, die graag eens wat op zoek gaan. Ze hebben ook een tekst. Het is 1 Thess. 5 : 21 ... „toetst alles en behoudt het goede”. Maar wil men er even op letten, dat het in 1 Thess. 5 duidelijk gaat over het toetsen van de uitingen van het Woord en van de Geest binnen de gemeente? Te beginnen met vers 12 springt dat er nadrukkelijk uit. Er is daar allerminst een aansporing om allerlei secten af te lopen en daarmee zichzelf in verwarring te brengen en anderen ook nog.

A. H. Algra, Sliedrecht

allerheiligst gebeuren van het lijden en de opstanding van onze Here. Niettemin onderscheid ik soorten van inspiratie. De ene keer heeft de Here God de menselijkheid meer in dienst genomen dan de andere keer. Of, zoals Kuyper het zei: de ene keer dreef Gods Geest de menselijke spil aan, de andere keer verving Hij haar.

—o—

Ik denk hier met name ook aan de tien geboden, waarvan in art. 3 van de Ned. Geloofsbelijdenis gezegd wordt: „En Hij zelf heeft met zijn vinger de twee tafelen der Wet geschreven”, (zie Ex. 31 : 18; Deutr. 5 : 22; 9 : 10). Door het feit dat de tien geboden door God zelf geschreven zijn, nemen ze een aparte plaats in te midden van de andere wetten, die Mozes evenzeer, zoals er herhaaldelijk staat, van God ontvangen heeft. Wat zou het verschil kunnen zijn? Misschien dit, dat de tien geboden om zo te zeggen niet door Mozes heengegaan zijn en geen organische vertolking vormen van de wil van God voor die tijd. Zij hebben daardoor een universeler strekking en zijn van een altijd blijvende geldigheid. Niettemin is later de overlevering met die tien geboden bezig geweest, getuige de onderlinge afwijkingen in Exodus 20 en Deuteronomium 5, waardoor toch ook hier weer de mogelijkheid van meer 'organische' toevoegsels moet worden overwogen.

Genoemde voorbeelden tonen m.i. aan dat de bijbel zelf verschil kent en verschil maakt tussen inspiratie en inspiratie, maar ze maken eveneens duidelijk hoe moeilijk het is om dat verschil in de teksten door te voeren. Ik leid daar de aansporing uit af om door heel de bijbel heen steeds voorzichtig naar het

centrale, het blijvende, het eeuwige te zoeken. We zoeken dus naar het *fundament*, maar hebben daar de weg bij nodig.

—o—

Maar nu heb ik van hieruit bezwaar tegen de niet zo genuanceerde voorstelling van Berkouwer op wiens voetspoor het rapport verder gaat. Zijn standpunt, zei ik, komt neer op een *radicalisering* van de leer van de organische inspiratie. Berkouwer wil telkens wanneer de Schrift ter tafel komt *tegelijk* en *even sterk* haar goddelijkheid en haar menselijkheid ter sprake brengen. Dat wil zeggen dat hij de menselijkheid der Schrift tot in het centrum van de bijbel wil laten oprukken. Zeker, het omgekeerde is ook een logische conclusie uit zijn standpunt, dat hij namelijk de goddelijkheid der Schrift tot aan haar uiterste randen wil laten oprukken, maar daar hoor je weinig over, bij hem niet en bij niemand uit zijn kring. Het gaat inderdaad om het voluit menselijke van de bijbel tot in het centrum toe. Daar komt ook het rapport niet over uit geroemd. Ik vrees dat men op dit standpunt gemakkelijk komt tot een fatale *dialectiek* tussen het goddelijke en het menselijke, of minder deftig gezegd, tot een verwarrend *in en uit praten* op dit punt. Bijvoorbeeld zo: de bijbel is goddelijk en daarom menselijk, of: de bijbel is menselijk en daarom goddelijk. Met zulke grapjes kunnen orthodoxie en vrijzinnigheid inderdaad een poosje bij elkaar gehouden worden, maar niet lang. En bovendien is het de vrijzinnigheid die dit spel wint. Want al gauw blijkt dat die menselijkheid wel maar die goddelijkheid niet echt gemeend was. Ik zeg niet dat

dit van Berkouwer's mening geldt. Ik zeg alleen voor welk misbruik zijn mening open staat. De dialectische denkvorm heeft er vaker voor moeten dienen (en ook kunnen dienen) om diep ingrijpende veranderingen in de geloofsopvatting met mooie woorden te verhullen. Hier-teenover zou ik juist in onze gesekulariseerde tijd krachtig willen pleiten voor een sterke nadruk op de goddelijkheid van de Heilige Schrift. Wat daarin staat — vlees en bloed heeft het ons niet geopenbaard. Wij worden gered door woord en daden die werkelijk volstrekt van de andere kant komen.

—o—

Om nu de bespreking van dit derde hoofdstuk van het rapport af te sluiten: het is begrijpelijk en terecht dat men zich hier ook nog eens rekenschap heeft gegeven van het conflict rondom Geelkerken betreffende het begin van de Schrift. Ik zal niet ontkennen dat de in het rapport genoemde rede van Kuyper over de Schriftkritiek een klimaat geschapen heeft in de gereformeerde kerken, waarbinnen het onmogelijk was om langer en met meer geduld over het gerezen geschil door te spreken. Toch was dat niet overbodig geweest. Dan denk ik met name aan de rol die het criterium 'zintuigelijk waarneembaar' in de discussie en in de beslissing gespeeld heeft. Was dat criterium Schriftuurlijk? Met andere woorden, als men ook t.a.v. de eerste hoofdstukken van Genesis vasthoudt dat de Schrift hartstochtelijk naar de geschiede werkelijkheid wijst en daarover wil berichten (en dat is mijn vaste overtuiging), is het dan noodzakelijk om te geloven dat de Schrift dat zó doet dat wij die werkelijkheid in zintuigelijk waarneembare zin vóór ons krijgen? Ik voor mij *geloof* dat met het in de teksten van Genesis gezegde volkomen recht gedaan wordt aan wat werkelijk is geschied. Maar ik weet niet altijd *op welke wijze* de teksten aan die geschiede werkelijkheid recht doen. Dat zou behalve op zintuigelijk waarneembare wijze ook best eens op een sterk vereenvoudigde of samenvattend-symbolische wijze kunnen zijn. Mij bevalt altijd nog goed de typering die ik er eens van gaf: gegevens die door de overlevering zijn aangereikt, opgenomen in een profetische terugblik. Overigens, zullen wij het ooit helemaal zeker weten? Maar juist omdat wij hier ten aanzien van de wijze waarop de bijbel de geschiede werkelijkheid verhaalt zo tastend onze weg moeten gaan, geloof ik dat er in zake de kwestie-Geelkerken te gauw een beslissing gevallen is. Was hier geen voorlopig compromis mogelijk geweest? Bijvoorbeeld: wij houden samen vast dat het geschiedenis is wat ons in Genesis bericht wordt? Dan had verder rustig nagedacht kunnen worden over de wijze waarop. Maar ja, dat is napraten. Ik kan de opwindende over wat Geelkerken zei ook wel weer begrijpen.

D. W. L. Milo / Dalmally

Ons nieuwe kerklied (3)

Het wordt tijd deze kleine reeks te beëindigen. We noemen nog enkele normen van de gezangencommissie en sluiten dan af.

De *piëtistische of mystieke liederen* worden verworpen. Lieder 157, 263 en 264 gaan dus door de zeef. Accoord. Maar waar in L 157 het „sensuele” (zinnelijke) element zit, ontgaat ons helaas. — Zo vallen ook de liederen met een *dualisme* van ziel-en-lichaam onder het oordeel, bijvoorbeeld L 623. Van harte accoord. (Maar wel een bescheiden vraag: kunnen we wel zo oordelen wanneer we in Zondag 22 H.C. dat dualisme vasthouden? Althans het spraakgebruik vasthouden?)

De *humanistische liederen* moeten ons ook vreemd blijven. Dat wel. Maar L 489 achten we geen gelukkig voorbeeld van humanisme. Dat humanisme immers kan drie betekenissen hebben: a) het streven naar menslievendheid — b) het streven naar de 14de tot 16de eeuwse wijsbegeerte en cultuur — c) het beklemtonen van menselijke waardigheid, vrijheid en persoonlijkheid, ongeacht enig christelijk geloofsvooordeel. Wat onder a en b valt zouden we niet graag onchristelijk noemen. Maar het lied 489 is allerm minst onder c te vangen: „Een mens te zijn op aarde is pijnlijk benadigd zijn en zoeken, nooit verzadigd zijn, is rusten in de aarde als alles is volbracht”. Niet „wat” is onze weg? maar „wie” is onze weg? En „wij branden van verlangen tot alles is voltooid” is ontroerend van menselijkheid. Het voorgaande wordt duidelijk gemerkt. Het slot klikt.

L 490, ook humanistisch genoemd, is triest, troosteloos. Het gaat over de moderne stadsmens, de eenzame in het grote getal. Maar het slot? (U moet altijd naar het slot zien, als u aarzelt.) „Is er een stad zonder dood, zonder duisternis, komt er een stad waar de zon niet meer nodig is?” — verwijst duidelijk naar Openb. 22 : 23 waar beloofd wordt, dat de zon in het nieuwe Jeruzalem niet meer nodig zal zijn, omdat God de Heere en het Lam die stad zullen verlichten. Zou een humanist op die troost komen?

Lieder die op het *misoffer* en het huwelijk als *sacrament* duiden, worden ook geweerd. Als voorbeelden worden L 348 en L 369 genoemd. Het eerste is een lied van ds Barnard, dat wij graag bij Dankdag zouden zingen. „Wij dragen onze gaven, het werk van onze hand — tot eer van U, o God en Heer”. Dat gaat zo verder met: onze dagen (bizarde de rustdag), met ons werken en geloven — alles „tot eer van U, o God en Heer”. Tenslotte: wij wijden het alles aan U, ook brood en wijn. — Maar is dat een verwijzing naar het misoffer, het dagelijks door Christus te brengen offer? Of... zijn brood en wijn in de Schrift niet tekenen van leven en blijdschap? (De staf des broods — en de wijn, die het hart verheugt.) Wij geloven het laatste en denken aan David: want het is alles van U en wij geven het U uit uw hand.

En mogelijk is L 369 van pastoor Oosterhuis wel sacramenteel gedacht. Maar het is een verwijzing naar Genesis 2, rekent het huwelijk zo onverbreekbaar als Gods beloften (Ef. 5 : 32) en plaatst het op een niveau, als verreweg de meeste protestanten niet meer kunnen doen. Daarom laten we dit lied met droefheid vallen, als het moet. (Misschien heeft het commentaar in Compendium de ogen der commissie wel geopend.)

De twijfel over de legitieme plaats van *vaderlandse liederen* in een kerkbundel kunnen wij delen. Het aanvaarden van een aantal *Valeriusliederen* lijkt ons ook juist.

—o—

Behalve het onderzoek naar een Schriftuurlijke inhoud luidde de „opdracht” van de LV dat de commissie ook het niet-verouderd taalgebruik zou toetsen. Dat deed de commissie terdege. Zij vertaalde het „niet-verouderd taalgebruik” nogal breed: a) liederen die min of meer onbegrijpelijk zijn (te dichtert, ondoorzichtig, geschreven in oude taal of verouderde uitdrukkingen bevattend) en b) liederen, die aan een veelheid van literaire kwalen laboreren (als daar zijn: lelijke of foutieve constructies, onjuiste beeldspraak, onzinnige medeklinkers, stoplappen, aanvoegende wijs met lelijke afkortingen, elisie en contractie, ouderwets taalgebruik (dat is twee maal) en gebruik van vreemde woorden). Wat ons betreft: geen enkel bezwaar tegen deze verbreding van werkzaamheden, maar hier is een „opdracht” wel grotelijks „omgebogen” — tot heil van onze kerken. Want gestreefd is naar een gezond en bewust taalgebruik.

Slechts enkele opmerkingen hierover, want de zaak spreekt voor zichzelf. Wanneer liederen „al te dichtert” (wat is dat eigenlijk?) en/of ondoorzichtig zijn, kan het ook een zaak van enige inspanning wezen om de tekst te begrijpen, te aanvaarden en over te nemen. In de kerk geldt, meer dan elders, dat wie niet werkt ook niet eet. Lied 22 bijvoorbeeld is bepaald schoon, de melodie is navenant, we zouden aan dit lied graag eens een apart artikel wijden. Hetzelfde geldt voor de tekst van L 86. In zekere zin ook voor L 198, al zitten hier moeilijke plekken in, inderdaad.

Wat de oude of verouderde taal betreft: Lied 13 (v. d. Vondel), L 18 (Camphuysen), L 50 (Revis), L 153 (Vondel), L 175 (pater Brugman?), L 190 (Luyken), L 419 (Bredero), L 421 (Revis) vallen alle door het vergiet. Ze zijn in de teksten van het Liedboek onverstaanbaar, onaanvaardbaar, onzinnig. Maar L 420 (Revis) toont aan dat liederen van deze aparte vroomheid de moeite waard zouden zijn om in modern Nederlands te worden herberijmd. Dan zouden ze een deel van een aanvullende of eigen bundel kunnen vormen.

Er zijn meer liederen overgezet in modern Nederlands, of nog altijd door ons volk gezongen en daarom (als het Wilhelmus) wél verstaan. Dat zijn: L 145 (Nu zijt welkome), 154 (O kerstnacht, Vondel), 196 De Heer wil ik prijzen (Revis), 412 O Heer, die daar (Valerius), 414 Wilt heden (id.), 415 Komt nu met zang (id.), 416 Gelukkig is het land (id.), 420 Ik hoor trompetten klinken (Camphuysen). Als men eenmaal voor een aanvullende of eigen bundel Valerius zou aanvaarden wijzen wij op enkele allermooiste en minst bekende Valeriusliederen: Heere, kere van ons af — en: 't Is een groot en heerlijk goed.

Een ondeugende opmerking, die u van ons kunt verwachten. Wanneer het gebruik van vreemde woorden een belemmering zou vormen (genoemd zijn: Oriënt, Adonai, Misericordia en Paracleet) dan vragen we ons af wat we met al die andere vreemde woorden in de kerk doen als: Amen, Halleluja en Kyrieleis... en de vele Griekse woorden, die ons zelfs in preken worden voorgeschoteld.

—o—

Maar goed, we zouden afsluiten. Als het waar is dat een lied uit een tekst en een melodie bestaat, dan missen we in het rapport een beoordeling van het muzikale materiaal. Dat mocht wel verantwoord zijn.

Wel zien we op pag. 17 een aantal aanbevelenswaardige liederen. Daar zijn we blij mee. Een commissie van twee maal zeven deskundigen kan dus unaniem een keus uit het Liedboek aanbevelen. Waarmee bevestigd wordt wat diverse van onze kerken al jaren doen: het interkerkelijke Liedboek positief aanvaarden.

J. Meulink / Enschede

Wat verwachten wij van de toekomst?

Vooruitgangsgeloof

Het vooruitgangsgeloof vindt zijn wortels in de Verlichting (Aufklärung) een beweging, die omstreeks 1700 opkwam. De aanhangers van de Verlichting stelden een onbegrensd vertrouwen in de menselijke rede. Voltaire, hij wordt wel de Mozes van de Verlichtingstijd genoemd, schreef in 1751, dat de menselijke rede en ijver altijd zullen voortschrijden en dat vooroordelen en misstanden geleidelijk zullen verdwijnen.

Aanhangers van de Verlichting geloofden in de vervolmaking van de mens zelf. Aan die vervolmaking

van de menselijke eigenschappen zou geen grens zijn. En zo zou de mens op eigen kracht het paradijs kunnen bereiken. De mens immers, zo meende men, is van nature niet verdorven. Door het licht van de rede en de ervaring zal hij dan ook in staat zijn het goede leven op aarde steeds meer te volmaken.

Er is geen menselijke zondeval, zoals de Bijbel beweert, die de mens uit zijn paradijs weghoudt. Het zijn alleen de foutieve samenlevingsvormen, die de mens van zijn geluk verwijderd houden. En deze kan hij zelf wel wijzigen.

Welvaartsgroei, voortgang der techniek en industriële expansie leiden

Die lijst van aanbevelenswaardige nummers zij ons echter niet al te strak opgelegd. In onze bespreking van het rapport wezen wij herhaaldelijk aan, dat de grenzen (uit welke redenen van beleid ook) soms te krap zijn genomen; aan de andere kant soms ook, dat we niet elke keus kunnen waarderen. Zoals onze kerken een zekere vrijheid hebben om in eigen bewoordingen (door haar predikanten) de eigen noden en vreugden voor Gods troon te brengen; en dat op het niveau en in het klimaat van die plaatselijke kerken... Zo zouden wij zeker de kerkzang als een plaatselijke verantwoordelijkheid willen beklemtonen.

Daar zijn Schriftberijmingen bij, liturgische bijdragen soms, waarvan de een of andere gemeente kan vragen: is dat wel voor kerkzang bedoeld? Staat dat op het niveau der psalmen?

Maar de gebeden, zelfs de formuliergebeden staan niet op het niveau der psalmen, die immers door Gods Geest zijn ingegeven. Toch vertrouwen wij erop, dat de onvolkomenheden door de Geest worden gezuiverd voor ze bij Gods troon aankomen. En dan is over die psalmen nóg iets op te merken.

Het is met schroom dat we dit neerschrijven. Jaren geleden waren wij er van overtuigd, dat de psalmen alle behoren te worden gezongen in de kerk. Wij achtten het onjuist, wanneer driekwart of meer van ons psalmboek verwaarloosd werd.

Daar zijn we vandaag niet meer zeker van. Er zijn psalmen, die nooit gezongen worden en... misschien ook geen liturgische zangen kunnen zijn. Een voorbeeld kan psalm 129 zijn. Misschien bent u dat niet met ons eens. Dan deze opmerking: wanneer bepaalde psalmen worden aangeduid met „lamenasseach” (voor de eredienst, of voor de liturgie, of voor de opperzangmeester) dan kan dit inhouden dat andere psalmen, die deze aanduiding missen, niét voor de liturgie bedoeld waren. Andere psalmen, die het opschrift „sjier” dragen, heten daarmee „loflied”, zijn dus voor feestelijke gelegenheden. (Psalm 100 heeft beide titels.)

Onze voorzichtige conclusie is dan ook: uit de psalmbundel met 150 nummers (laat dat getal u niet imponeren — de Joden telden 147 psalmen, naar het aantal jaren van Jacob, en kwamen met dezelfde tekst) mag naar plaatselijk beleid gekozen worden voor de eredienst. Zo zou ook uit het Liedboek, met plaatselijke verantwoordelijkheid en beleid, gekozen kunnen worden. Het ene lied voor samenzang. Een ander lied voor solist en gemeente; of voor kinderen en gemeente; of voor vrouwen en mannen; of voor groepszang met gezamenlijk refrein. Onze gezonde fantasie moge geïnspireerd worden door de Geest zelve. En voordat iemand zegt (of denkt): moet het nu dié kant uit?... leze hij uit de Schrift in het 19e Bijbelboek, dat de oude kerk op deze wijze voor Gods aangezicht heeft gespeeld!

ons naar een betere toekomst. Hoewel de vooruitgang nog al eens tegenviel, leek het er na de laatste wereldoorlog toch op, dat de Verlichting gelijk zou krijgen. De westerse landen en ook ons land hebben na de oorlog een geweldige technische en economische vooruitgang doorgemaakt. Het leek inderdaad alsof de bomen tot in de hemel groeiden. Men meende, dat de overheid de macht had het economisch leven op elk moment in de gewenste richting te leiden. Economische crises zouden voor goed tot het verleden behoren. Met minachting keek men neer op vooroorlogse politici als Colijn, die geen kans zagen de grote malaise in de dertiger jaren doeltreffend te bestrijden. Het vooruitgangsgeloof beleefde hoogtijdagen. Het leek alsof het paradijs in aantocht was.

Ondergang van het groeigeloof

Sindsdien is de situatie ingrijpend gewijzigd.

In het begin der zeventiger jaren wees de club van Rome erop, dat we in een *eindige* wereld leven. De hoeveelheden lucht, water, voedsel en delfstoffen zijn beperkt. Het einde is in zicht. Ons milieu is al ernstig aangetast. Er zal in de toekomst onvoldoende frisse lucht, water, voedsel en energie zijn. In diezelfde tijd confronteerde de oliecrisis ons met een tijdelijk energie-tekort. We ontdekten toen hoe kwetsbaar we op dit punt al waren. Sindsdien wordt met grote ijver getracht de grenzen toch wat op te schuiven. Door allerlei technische vindingen kun je de belasting van het milieu wat verlichten. Alternatieve energiebronnen kunnen ook enig uitstel geven. Ondanks deze maatregelen komt de grens der mogelijkheden toch steeds dichterbij. Het is een kwestie van tijd geworden. Eens zal de grens bereikt zijn. De mens is in plaats van godvrezend een tijdvrezend schepsel geworden, zoals F. L. Polak het eens uitdrukte. De laatste jaren is van economische

vooruitgang niets meer te bespeuren. Daarover wordt hoogstens nog in verkiezingsprogramma's gesproken. Deze lopen echter meestal achter. Aan de lopende band worden we nu geconfronteerd met sluitingen van bedrijven en een grote vermeerdering van de werkloosheid. Het is duidelijk, dat de overheid niet in staat is dit euvel doeltreffend te bestrijden.

Het begint ook langzamerhand duidelijk te worden, dat ons prachtig stelsel van sociale voorzieningen, opgebouwd in jaren van toenemende welvaart, gevaar gaat lopen. Bij een steeds dalende conjunctuur is dat niet te handhaven. De toekomst lijkt in plaats van een paradijs een doem in zich te bergen.

Het doemdenken

Economisch is de toestand dus zorgelijk en zijn de vooruitzichten slecht.

Ook de buitenlandse politieke ontwikkelingen geven aanleiding tot zorg.

In de oostelijke door Rusland beheerste landen gaat de wapenning in snel tempo omhoog. De oorlog tussen Iran en Irak vormt een bedreiging voor onze energievoorziening. De verhouding tussen Israël en de Arabische landen is gevaarlijk voor de wereldvrede.

De ellende van de derde wereld wordt steeds groter. De onmacht en/of onwil van het westen om daarin verbetering te brengen is duidelijk.

De techniek, die onze mogelijkheden vergrootte, dreigt ons boven het hoofd te groeien. Ons milieu wordt met vernietiging bedreigd. De mogelijkheid van een atoomoorlog wordt steeds reëler. Niemand, noch voorstanders van kernwapenning, noch atoompacifisten, weten hoe ze deze bedreiging weg kunnen nemen.

En dan de ineenstorting van allerlei normen en waarden.

De van ouds zekere burcht van het gezin wankelt.

De ethische normen krijgen minder invloed.

De gezagsonderminning gaat steeds verder.

De invloed der kerken wordt minder.

We kunnen deze klaagzang nog veel langer maken.

Is het wonder, dat het doemdenken de overhand krijgt en elke verwachting voor wereld en toekomst gaat wegvallen.

De wereld kan toch niet aan haar verschrikkelijk lot ontkomen.

Het paradijs is uit ons gezichtsveld verdwenen.

Het „ik-tijdperk”

Wat blijft er nog over als je door dit doemdenken bevangen bent?

Eigenlijk kun je dan nog maar één conclusie trekken: laten we eten en drinken en zoveel mogelijk plezier

maken. Laten we lekker onszelf zijn. Ons los maken van elke binding.

Immers een toekomst hebben we niet. Morgen sterven we. Schep dus vreugd in het leven zo lang het nog kan. Daar is echt nog genoeg lol te maken.

Er zijn genoeg bars, waar je je kunt vermaken.

Thuis heb je de t.v. die je kan helpen de avond door te brengen.

Ter afwisseling ga je dan een blokje rond lopen met de levensgrote hond.

En natuurlijk is er dan nog de sex. „Let us make love”.

Om de stemming te verbeteren kan ons het biertje en het borreltje helpen.

Wat gaat ons de rest van de wereld aan?

We doen toch lekker waar we zelf zin in hebben.

In dit „ik-tijdperk” viert het individualisme hoogtij en waart de eenzaamheid rond.

We zijn toch niet ons broeders hoeder?

Doen wat ze zelf willen. Het enige dat ons nog rest in deze tijd zonder toekomst.

Zelfbevrijding

Velen erkennen, dat dit doemdenken rampzalig is. De opmars van dit denken verontrust terecht zeer velen. Immers het werkt verlamend voor elke creativiteit. Deze negativistische denktrant zou zichzelf op deze wijze wel eens waar kunnen maken.

Maar wat is het antwoord op dit doemdenken?

Daar zijn velen, die nog geloven in de zelfbevrijding.

De socialisten b.v. behouden ondanks al die sobere toekomstvoorspellingen toch nog een optimistisch beeld van de toekomst. Dat optimisme berust op de overtuiging, dat de mens in staat is bewust in te grijpen in de maatschappelijke ontwikkeling en dat hij de samenleving vorm kan geven in overeenstemming met de socialistische idealen. Tegenover het doemdenken stelt men, dat de wereld niet overgeleverd is aan het wrede lot of het vrije spel der maatschappelijke krachten, maar dat de wereld merkbaar is. Men gelooft in het socialistisch ideaal van de zelfbevrijding. Men vertrouwt ondanks alles nog op het vermogen van de mens om het paradijs op eigen kracht te realiseren.

Maar deze optimistische visie vertoont overeenkomst met de man, die meent, dat hij door aan zijn haren te trekken zich uit het moeras kan bevrijden.

Christelijk optimisme

Al kan de socialistische visie de onze niet zijn, dat betekent niet, dat wij het doemdenken aanvaarden mogen.

Deze fatalistische denkwijze is uitermate gevaarlijk, omdat ze in wezen nihilistisch is. Het menselijk leven is, zo meent men, bestemd voor de ondergang.

Deze visie is o.m. een vruchtbare bodem voor de opkomst der sekten. Een christen mag zich dan ook nooit neerleggen bij de pessimistische gedachten van het doemdenken. Daartegen moeten we ons met kracht verzetten.

Niet, omdat de huidige ontwikkeling geen reden tot zorg geeft, al is het wel zo, dat de hiervoor gegeven situatietekening nog al eenzijdig is. Zo kan men achter de conclusies van de club van Rome wel enkele vraagtekens plaatsen. Ook ontbreekt elke dankbaarheid voor het vele, dat we ook nu nog mogen ontvangen. De wereld is Goddank niet onderworpen aan een niet te ontkomen noodlot.

God regeert de wereld. Hij heeft een plan met deze wereld. Hij wil niet de ondergang, maar de redding van de wereld.

Maar de mens is geen figurant. De besturing van God loopt mede via beslissingen en handelingen van de mens. Hij is medearbeider in Gods Koninkrijk. Wij moeten, zo schrijft prof. dr P. Nijkamp in „Herfsttij der vooruitgang” doen wat onze hand vindt om te doen, ook met

het oog op de toekomst der aarde. Maar we weten, dat een aardse toekomst geen eindpunt is. Voorbij de horizon van de aardse toekomst staat het wenkend perspectief van een nieuwe toekomst. De Schrift wijst ons daar uitdrukkelijk op. De ontwikkeling van de wereld zal plaats vinden. (Matth. 24).

Voorafgaande aan de dag des Heren zullen er verschrikkingen komen en zal de goddeloze mens regeren.

Paulus zegt echter tot onze bemoediging: wees standvastig en houdt u aan de overleveringen. Dat betekent: houdt u aan het Evangelie van Jezus Christus.

Dat bewaart ons voor het dwaze groeigeloof van hen, die alles verwachten van het menselijk vernuft. Dat behoedt ons evenzeer voor het nihilistisch doemdenken alsof we met de wereld reddeloos ten onder gaan.

Immers het Evangelie zegt ons, dat het paradijs, het rijk van God komende is.

Onze Heer komt.

Daarom gaan wij rustig door met het vervullen van onze roeping op deze aarde.

Christenen zijn geen pessimisten.

Immers zij weten, dat de geschiedenis naar een doel toegaat.

Onze Heer komt!

maar de rest van het volk zal in de stad niet uitgeroeid worden. Dan zal de Here uittrekken, om tegen die volken te strijden, zoals Hij vroeger streed, ten dage van de krijg; zijn voeten zullen te dien dage staan op de Olijfberg, die voor Jeruzalem ligt aan de oostzijde; dan zal de Olijfberg middendoor splijten...”. Zacharia 14 vers 2, 3, 4.

—o—

Nu zal men gauw geneigd zijn te zeggen: alles goed en wel, maar vanaf de hemelvaart van Jezus tot nu toe zijn er steeds oorlogen geweest, en aardbevingen en hongersnoden.

Dat is waar, maar niet in die frequentie zoals in onze tijd. In de eeuwen voor onze eeuw zijn er veel oorlogen geweest, maar geen wereldoorlogen. Nooit in de geschiedenis zijn er zoveel joden in zo'n korte tijd vermoord als in onze tijd. Hongersnood is in vele landen permanent. En wat te zeggen van de beestachtige praktijken van een Adi Amin en een Pol Pot. Een ander punt ter overdenking is het feit dat onze generatie in staat is zichzelf te vernieuen door middel van nucleaire wapens. En welke generatie heeft het meegemaakt dat de joden weer terugkeerden naar hun eigen land, Eretz Israël. Die generatie is de onze.

Wie zijn Bijbel een beetje kent, heeft wel eens gelezen over het beest met de tien koppen. Sinds 1 januari 1981 zijn de tien Europese Staten een feit. Men leze Daniël 7 en Openbaring 13.

—o—

„Let op de vijgeboom (Israël) en de andere bomen (de volken)”. Zodra zij uitlopen, weet gij uit uzelf, omdat gij het ziet, dat de zomer reeds nabij is. Zo moet ook gij, wanneer gij het ziet geschieden, weten, dat het Koninkrijk Gods nabij is”. Lucas 21 vers 29, 30, 31.

Maar er is nog een heel belangrijk punt in die rede over de laatste dingen, en dat is een zeer optimistisch gegeven. „Het evangelie van het Koninkrijk zal in de gehele wereld gepredikt worden”.

En dat gebeurt!

Er is in de gehele wereld een geweldige evangelisatie aan de gang. Momenteel is er een grootscheepse evangelisatiecampagne in de Indiase staat Maharashtra. Hieraan werken ondermeer 350 mensen van Operatie Mobilisatie mee. In het Middenamerikaanse Costa Rica groeit de kerk met 10 procent per jaar. In Nigeria zijn de evangelische kerken druk bezig met het maken van evangelische televisieprogramma's. Het project „Parel” is door Kruistochten opgezet om in China 1 miljoen Bijbels binnen te brengen. Gospel Recordings heeft al in 4.000 talen het evangelie op grammofoonplaatjes en cassettes uitgebracht. En wie zal kunnen meten hoeveel mensen er tot bekering gekomen zijn

door middel van de evangelieverkondiging via de evangelische radiozenders?

Ook op deze dingen moeten we letten. En het zal ons in deze donkere tijd enorm blij maken. Uiteindelijk zal Hij terugkomen en zullen wij die Hem als Heer en Heiland hebben aangenomen samen met hen die in Christus gestorven zijn op de wolken in een oogwenk weggevoerd worden, Hem tegemoet in de lucht, en zo zullen wij altijd met Hem wezen. 1 Thessalonicenzen 4 vers 17. En Paulus sluit dit gedeelte van zijn brief af met de regel: „Vermaant elkaar dus met deze woorden”.

Ds Busstra van Breukelen heeft, zoals u weet, onlangs een beroep naar Zuid-Afrika (Nqutu district) aangenomen. In het kerkblad van Breukelen schrijft hij over zijn bevindingen tijdens zijn kennismakingsbezoek aan het zendingsgebied:

Nu mijn vrouw en ik veilig en wel uit Zuid-Afrika teruggekomen zijn en we het door u op ons uitgebrachte beroep aangenomen hebben, willen we u elvast iets laten weten van onze reiserivaringen. U begrijpt, dat we zoveel indrukken hebben opgedaan, dat we niet in staat zijn alles op te sommen. Gemakshalve geven we u puntsgewijs het een en ander door.

De reis. Lang en vermoeiend. Zo'n 14 uur in het vliegtuig naar Johannesburg en dan nog 5 uur met de auto naar Vrijheid.

De kollega's. Doordat we eerst geloged hebben bij de fam. Kurpershoek en daarna bij de fam. Keesenberg, hebben we beide gezinnen redelijk goed leren kennen. Die kennismaking is ons uitstekend befallen en, naar men ons liet blijken, was het genoeg wederzijds. We verwachten dan ook dat we niet alleen wat het werk betreft goed met elkaar zullen kunnen samenwerken, maar dat we ook in de persoonlijke sfeer goede contacten met elkaar zullen onderhouden.

Vrijheid. Een ruim gebouwde plaats (geen flats) met zo'n 14000 inwoners. Supermarkten en winkels genoeg om te kopen wat je hart begeert.

Nqutu. De hoofdplaats van het naar die naam genoemde distrikt. Klein. Huizen en hutten. Een ziekenhuis, één supermarkt en aan de overkant van de weg een markt in de open lucht waar de lapjeskoopman en de toverdokter, onder het toezicht oog van de kippen, naast elkaar hun waren hebben uitgestald.

Het distrikt. Maakt deel uit van het zoeloe-thuisland Kwazulu. Op 27 km van Vrijheid rijdt je 't vanuit het noorden binnen. Naar het zuiden toe is het zo'n 80 km lang en in het midden 40 km breed. Heuvelachtig gebied. Zandwegen van redelijk goed tot zeer slecht berijdbaar. Door het hele distrikt verspreid staan de kralen (huttentengroepjes) van de zoeloe's.

De zoeloe's. Een volk met een groot verleden zich bewust van eigen waar-

B. Keuning / Breukelen

Let op de vijgeboom en de andere bomen

We zijn nog maar net met het nieuwe jaar bezig, of we lezen (3 januari) een bericht in de krant over Israël. Het befaamde Norfolk-hotel in de Keniase hoofdstad Nairobi werd door het „Volkfront voor de bevrijding van Palestina” in de as gelegd. Dertien personen vonden hierbij de dood en zevenentachtig personen raakten gewond. En dit alles omdat de Keniase autoriteiten in januari 1976 drie Palestijnen en twee Westduitsers arresteerden, die van plan zijn geweest met een „sam-7”-raket een EL-AL-vliegtuig op te blazen.

Wat staat ons nog meer te wachten? Eén ding is zeker: een nog grotere haat en agressie tegenover Israël.

Ik meen dat het voor ons als lezers van een christelijk weekblad goed is meer acht te geven op berichten betreffende Israël, Jeruzalem en de joden in het algemeen.

Waarom?

Omdat er dingen in de krant staan die in de Bijbel al voorzeggd zijn.

Onze generatie leeft in een tijd waarin de woorden van de Heiland, gesproken in zijn rede over de laat-

ste dingen, in vervulling gaan.

Als we alleen acht slaan op de frequentie van de aardbevingen. Algerije en Italië. Maar daarnaast in het afgelopen halfjaar ook in Mexico, Ecuador, Iran en Nepal. Hongersnood in grote delen van Afrika. Oorlog tussen Irak en Iran. Een toenemende bewapening van de Grootmachten. Nederland de zesde wapenleverancier! Terreur in Italië, Ierland, El Salvador.

En bij dit alles de spanning rond Jeruzalem. „Leert van de vijgeboom”.

We kunnen hier niet omheen. Jeruzalem is nu eenmaal die ene door God Zelf bepaalde plek op aarde.

„En Jeruzalem zal blijven voortbestaan op zijn plaats, te Jeruzalem.” Zacharia 12 vers 6. Het is de plek waar de Heer der Heerlijkheid gekruisigd is. Het is ook de plek waar Hij zal terugkomen. „Dan zal Ik alle volken tegen Jeruzalem ten strijde vergaderen; de stad zal genomen worden, de huizen zullen worden geplunderd en de vrouwen geschonden. De helft van de stad zal wegtrekken in ballingschap,

de. In doornsnee vriendelijk. Ze spreken je zelden tegen, maar dat houdt beslist niet in dat ze 't met je eens zijn. Ze kunnen je rustig laten praten om dan vervolgens hun eigen gang te gaan.

De gemeenten. 13 in totaal, 7, waarvan 5 in het noordelijk gedeelte, worden bewerkt door ds Kurpershoek en drie evangelisten. Meer naar het midden van het distrikt bewerkt ds Keesenberg 6 gemeenten. Hij heeft momenteel geen evangelist. De gemeenten zijn klein, gerekend naar het aantal leden (hoofdzakelijk vrouwen en kinderen), maar de diensten worden ook door niet-leden bezocht. Bij ds Keesenberg komen er 's zondags per gemeente gemiddeld zo'n 45 mensen in de kerk. De toevloed zou ongetwijfeld groter zijn als de zendelingen, net zoals de anglicanen en de rooms-katholieken, de inheemse religie (voorouder-verering) oogluikend zouden toestaan. De neiging om het evangelie te vermengen met het heidendom is onder de zoeloe's bijzonder sterk.

De levensschool. Internaat onder leiding van zr. Mamtolo, weduwe van de evangelist Pato. Aan jongens- en meisjesgroepen, in aantal variërend van 10 tot 20, wordt onderwijs gegeven in bijbelkennis, voeding, hygiëne, seksualiteit, geldbesteding enz. Langs deze weg wordt geprobeerd de jeugd op een bijzonder praktische manier met het evangelie te bereiken.

Het werk van een zending. Huisbezoeken, preken, catechisaties, jeugdklubs, onderwijs aan de levensschool, opleiding evangelisten, rapporten schrijven en artikelen voor het zoeloe-kerkblad enz. enz.

Mevr. Kurpershoek en mevr. Keesenberg houden eens per week een vrouwenklas (naaien, gezellig met elkaar praten, zingen, bijbellesing). Om het werk te kunnen doen is het beslist noodzakelijk dat je de zoeloe-taal een beetje beheerst. Met het oog daarop hebben we niet alleen een paar leerboeken maar ook een kassette- en een grammofoonplatenkursus meegenomen. We hopen hier alvast met de taal te kunnen beginnen om er daarna in Vrijheid mee door te gaan. De studie daar zal zeker nog een half jaar vergen. Dan komt er een inwerkperiode en vervolgens zal ik moeten proberen om meer naar het zuiden toe koninkten te leggen en ook daar zo mogelijk kerkdiensten te beginnen. Het werk boeit me en ik heb er mee door het bezoek zin in gekregen.

„Ons” huis in Vrijheid (eigenlijk „uw huis”). Fijn dat we door de vlotte medewerking van br. Bos, het zendingsmoderamen en de kerkeraad en niet in het minst door de activiteiten van de vrouwenklubs al zover zijn, dat er op naam van de gemeente van Bunschoten-Spakenburg in Vrijheid een huis is gekocht, al zal het nog wel even duren voordat de transactie definitief afgesloten is. We weten nu hoe we komen te wonen en we moeten zeggen dat het een aantrekkelijk vooruitzicht is dit huis te betrekken. We hopen u er door middel van dia's nog eens iets van te kunnen laten zien, want in dit geval is het een beetje moeilijk te zeggen: Gaat u zelf maar kijken. Wij willen binnen afzienbare tijd graag weer bij u komen kijken niet alleen om u te zien en door u gezien te worden, maar ook om u iets te laten zien en te laten horen van het werk waarvoor u ons beroepen hebt. Moge God u en ons zegenen op de weg die wij samen als zedende kerk en als gezonden hopen

te gaan en moge Hij ons zo tot een zegen stellen voor veel mensen in het Nqutu-distrikt. Met hartelijke groeten, mee namens mijn vrouw,

Ds P. Busstra

Ds Van Ommen uit Bunschoten-Spakenburg schreef het volgende aan ds en mevrouw Busstra:

Kerkeraad en gemeente zijn dankbaar, dat u hebt kunnen besluiten de roeping van de kerk te Bunschoten-Spakenburg op te volgen. Uw werkterrein ligt straks niet hier, maar in Zuid-Afrika. U zult echter steeds weer te maken hebben met het thuisfront: de kerk te Bunschoten-Spakenburg en de met haar samenwerkende kerken. Wij hopen en vertrouwen, dat dit nu en in de toekomst een goed contact zal mogen zijn. Wat ons betreft, wij zeggen — als gemeente en collega's — u graag ons hartelijk meeleven en — waar nodig — onze medewerking tot in de arbeid, die u wordt toevertrouwd. De Heere zegene uw- en onze dienst tot eer van Zijn Naam en tot verbreiding van Zijn heerlijk Evangelie. „Uw” gemeente te Breukelen blijft niet herderloos achter. Een knecht gaat, maar de Herder blijft.

De Goede Herder vergeet ook deze kudde niet. In dat geloof mogen wij ook verwachten de blijken van Zijn goede zorg in het schenken van een dienst-knecht, die Zijn volk in de toekomst mag verzorgen met de prediking van het Woord der zaligheid. Ontvangt onze hartelijke groet.

Ermelo-Harderwijk-Putten — Scriba: A. G. Raap, Havikshof 11, 3853 BA Ermelo, tel. 03417-56734.

Zeilkamp Eindhoven — Binnenkort is het al zover! Per 1 februari kan een ieder zich weer aanmelden voor dit zeilkamp, wat — anders dan de naam doet vermoeden — toegankelijk is voor jonge mensen uit het gehele land.

We gaan ons dan weer 2 weken bezighouden met zeilen, bijbelstudie en vele andere gezellige activiteiten. Gezien het grote aantal deelnemers van vorig jaar is het van belang om (vooral voor twijfelaars) je zo snel mogelijk op te geven of inlichtingen in te winnen.

De gegevens zijn: plaats: Terhorne (Fr.); datum: 11-25 juli 1981; kosten: f 290,—; leeftijd: 18-25 jaar. Aanmelden: Telefonisch (en tevens om inlichtingen): na 17.00 uur: 020-712409 (Rik Berghuis).

Tevens storting van f 170,— per persoon op rek.nr. 3054.26.354 Rabobank (gironr. van de bank 233462) o.v.v. 'Zeilkamp Eindhoven', p.a. Jan Ligthartstraat 142, Rotterdam. Wie het eerst komt, die het eerst maalt! Tot horens!

Barendrecht — De gemeente te Barendrecht stuurde ons volgend stukje toe.

Carmelo Onguene. In het Opbouwnummer van 10 oktober 1980 stond

een stukje over onze jonge broeder Carmelo Onguene uit Equatoriaal Guineë. Vermeld werd, dat hij na zijn Rechtenstudie in het russische Kiev in de gelegenheid werd gesteld nog een jaar in het spaans Barcelona Rechten te studeren en daar in het midden van de gemeente van ds Cerni te verkeren. Carmelo's vrienden in Nederland hebben de goede hoop, dat studie en verblijf te Barcelona Carmelo zullen helpen later op een echt christelijke wijze zijn land te dienen en zo velen tot nut te zijn.

De kosten van studie en verblijf moeten door ons in Nederland gedragen worden. De diakenen te Barendrecht hebben zich bereid verklaard de administratie over de binnenkomende gelden te voeren.

Intussen is er wel het één en ander gebeurd wat de financiën betreft. Ik geef nu eerst, zoveel mogelijk samenvattend, de beide verantwoordingen weer die sedert de bovengenoemde datum in het Barendrechtse Kerkbladje „Tot Dienstbetoon” verschenen zijn. Daarbij noem ik telkens de laatste drie cijfers van giro- of bankrekening.

045 f 125,—, 073 f 25,—, 091 f 30,—,
109 f 10,—, 142 f 70,—, 155 f 20,—,
164 f 50,—, 186 f 100,—, 274 f 50,—,
276 f 25,—, 341 f 25,—, 372 f 165,—,
466 f 10,—, 486 f 30,—, 501 f 30,—,
528 f 400,—, 550 f 200,—, 622 f 25,—,
654 f 10,—, 687 f 30,—, 696 f 50,—,
741 f 25,—, 757 f 30,—, 771 f 25,—,
774 f 25,—, 848 f 40,—, 892 f 80,—,
927 f 100,—, 941 f 30,—.

Zeër hartelijk dank aan alle gevers!

De penningmeester van de diakenen te Barendrecht voegt aan de verantwoording toe:

Binnengekomen f 8150,—
Nog te verwachten 2 mnd à f 620,—
f 8770,—

Er is dus nog nodig f 2430,—!

Op dat „nog nodig” zou ik graag een stevige nadruk willen leggen. De tijd is kort geworden. Binnen enkele maanden zou het totaalbedrag binnen moeten zijn, willen de gemeente van Barcelona en Carmelo met haar niet in moeilijkheden komen!

Wij in Barendrecht zullen doen wat in ons vermogen is.

Kunt U, lieve Opbouw-lezers, ook nog iets doen voor onze Afrikaanse broeder?

Erg graag!

Giften zijn hartelijk welkom op giro 2078763 t.n.v. Diakonie Ned. Geref. Kerk Barendrecht, graag met bij-schrift „Carmelo”.

Ds H. Smit

Breukelen — Van de gemeente te Breukelen ontvingen we het volgende: Waarde Broeders,

Hierbij doen wij U de definitieve uitnodiging toekomen voor de eerste bijeenkomst van de Landelijke Vergadering van Kerken, die gehouden wordt op D.V. 21 februari 1981. Aanvang 10.00 uur. Plaats: Gebouw van de Ned. Geref. Kerk te Breukelen, Dillenburgerstraat (in het centrum van Breukelen).

Overeenkomstig art. 38/1 van „het akkoord van kerkelijk samenleven” worden van elke regio vier stemhebbende afgevaardigden verwacht, in het bezit zijnde van een bewijs van afvaardiging.

Ter voorbereiding op deze vergadering zal een Bidstond worden gehouden op D.V. vrijdag 20 februari 1981.

Aanvang 20.00 uur. Plaats: Nederlands Hervormde Kerk te Breukelen. In deze dienst hoopt voor te gaan ds H. van Tongeren (tweede praeses van de laatstgehouden Landelijke Vergadering van Kerken te Wezep). Naast ds Van Tongeren zal de dienst der gebeden worden verzorgd door enkele broeders uit de kerken.

Na de bidstond is er gelegenheid voor de afgevaardigden, om onder het genot van een kopje koffie, wat nader met elkaar kennis te maken. Voor hen, die niet in de gelegenheid zijn om de nacht van vrijdag op zaterdag thuis door te brengen, kan voor overnachting worden gezorgd. Indien U van deze overnachting gebruik wenst te maken, gelieve U contact op te nemen met br. A. Kamstra, telefoon 03462-2819 te Breukelen.

Kerkeraden worden opgewekt zo mogelijk afgevaardigden te sturen; de kerk telt plm. 1000 zitplaatsen, er is dus voldoende ruimte.

Bij deze uitnodiging treft U tevens de laatst ontvangen stukken voor de vergadering aan. Op de nieuwe overzichtslijst zijn deze stukken aangegeven met een „*“.

Als bijlage bij deze brief treft U aan:

- een overzichtslijst van alle stukken,
- een conceptagenda,
- een lijst van afgevaardigden,
- een routebeschrijving naar ons kerkgebouw,
- de resultaten van de enquête, welke bij de L.v.K. te Wezep werd gehouden onder de afgevaardigden.

(Bijzonder aanbevolen). Tenslotte willen wij U erop wijzen, dat de tweede samenkomst van de vergadering is vastgesteld op 21 maart 1981.

Met het verzoek om de beraadslagingen van de komende vergadering in Uw voorbeden te gedenken wensen wij U God's onmisbare zegen toe.

Namens de kerkeraad van Breukelen,

P. Busstra, praeses
H. vander Neut, scriba

Concept-agenda voor de Landelijke Vergadering 1981 te Breukelen

- 9.00—10.00: Ontvangst met Koffie.
- 10.00 Opening van de vergadering door de roepende kerk. Nazien van de bewijzen van afvaardiging.
- 10.30 Verkiezing van een moderamen. Naar aanleiding van de enquête gehouden bij de vorige vergadering zal deze verkiezing in een gewijzigde vorm plaatsvinden. Een verkiezingsreglement zal U ter beoordeling worden voorgelegd.
- 11.30 Constitueren van de vergadering.
- 11.45 Vaststellen van de agenda en hun behandelingswijze. De te behandelen stukken vindt U in de overzichtslijst bij stuks 81 LvK 1.4.
- 12.30 Pauze. U wordt een broodje aangeboden.
- 13.30 Hervatting van de vergadering. Voorstel voor de behandeling deze middag van stuk: 81 LvK 10.1
81 LvK 16.1
81 LvK 24.1
81 LvK 18.1
81 LvK 19.1
- 16.00 Rondvraag.
- 16.30 Schorsing van de vergadering tot 21 maart 1981.

Kongres Evangelische Hulpverlening
Van donderdagavond 9 tot en met zaterdagmiddag 11 april 1981 wordt er in konferentie-oord „De Bron” te Oud-Leusden een kongres gehouden voor christenen in en om de hulpverleningssector.

Hierbij wordt door de organisatoren in eerste instantie gedacht aan huisartsen, pastors, maatschappelijk werkers, psychologen, psychiaters, medewerkers van opvangcentra, studenten voor bijvoorbeeld sociale akademies, bijbelscholen, vrijwilligers, enz. Het is de derde achtereenvolgende keer dat er een dergelijk kongres georganiseerd wordt.

Redaktieleiden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-12452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gronr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

De bedoeling van dit kongres is om contact te leggen tussen christenen in de hulpverlening, en om de behandeling en begeleiding binnen de hulpverlening kritisch en vanuit de christelijke optiek te bespreken.

Er zullen een vijftiental sprekers komen, zoals o.m. dr. B. Narramore (o.a. bekend door zijn boek „Innerlijke vrijheid, ook voor u”), dr. H. R. Pleiter, prof. dr. J. W. van Hulst, dhr. Th. Kunst, dr. W. C. F. de Vries.

In de inleidingen zullen onderwerpen behandeld worden zoals „het ik-tijdperk en de consequenties voor de hulpverlening”, „christelijke psychiatrie”, „alkohol- en drugverslaving”, „depressiviteit” en „christelijke hulp aan niet-christenen”.

Naast deze inleidingen is er op dit kongres tevens ruimte voor bijbelstudie, gesprek en informatie („stands” en „boekenstands”).

De organisatie van dit gebeuren ligt ook dit jaar in handen van de Stichting Ontwikkeling Evangelische Hulpverlening. Deze stichting bestaat uit vertegenwoordigers van een groot aantal christelijke hulpverleningsinstanties.

Voor verdere gegevens en opgaven kunt u bellen of schrijven naar: Secretariaat S.O.E.H., J. P. Heyestr. 151-1, 1054 MG Amsterdam, tel. 020-164412.

Calvinistic World Association

Van de C.W.A. ontvingen we volgend schrijven:

Onze huidige maatschappij kenmerkt zich o.a. door een sterke toename van het menselijk bewustzijn en kritische instelling.

Dit zien wij ook in onze christelijke samenleving waar, bij het hanteren van de bijbel i.c. het schriftonderzoek, de grenzen, waarbinnen wij kritisch het Woord van God mogen benaderen, steeds verder voor ons uit worden verlegd en steeds ruimer worden gesteld.

Om de toenemende ondergraving van bijbelse fundamenteën — ook in onze eigen reformatorische kringen — het hoofd te bieden, heeft zich in Amerika een comité gevormd, dat door een duidelijke, schriftgetrouwe interpretatie van de bijbel een steun voor medechristenen wil zijn. Wij achten dit zo belangrijk, dat wij hier een brochure van deze International Council on Biblical Inerrancy, of afgekort ICBI, bijsluiten. Mocht u voor dit werk een geldelijke bijdrage willen geven, dan kunt u ook gebruik maken van ons postgironummer 1775496, met vermelding dat het bestemd is voor de ICBI. Deze wijze van overmaking kan als gift voor de Nederlandse belastingen worden aangemerkt. Voor doorzending naar Amerika, met vermelding van naam en adres van de gever, zullen wij zorgdragen.

Ingevulde formulieren en correspondentie dienen rechtstreeks naar Oakland te worden gezonden.

Indien hier de taalbarrière een te grote hindernis mocht zijn, is het misschien mogelijk vragen of opmerkingen in het Nederlands te richten aan de oud-testamenticus Samuël Külling, hoewel zijn rektorat aan de FETA te Basel reeds een zeer drukke werkkring voor hem betekent. Külling is lid van de adviserende raad van de ICBI. Vermeldt u in uw brief dan wel, dat hij in het Duits kan antwoorden.

Het adres is: Prof. dr. Samuël Külling, Freie-Evangelisch Theologische Akademie, Mühlestiegrain 50, CH 4125 Riehen, Basel, Schweiz.

De in ons bezit zijnde publicaties en brochures, die door de ICBI zijn uitgegeven, kunt u verkrijgen door overschrijving van f 11,50 op ons postgironummer met vermelding „brochures ICBI”, waarna deze u worden toegezonden.

Secretariaat: J. J. Molenaar, Potgieterweg 46, 1851 CJ Heiloo.

L'ABRI

Uit de Nieuwsbrief van l'Abri citeren we:

Het valt niet mee om telkens weer iets „nieuws” te schrijven over het werk. Dat hoeft ook niet. We zijn dankbaar, dat het dagelijks werk ook in de eerste weken van het nieuwe jaar, voortgang vindt met de dagelijkse gesprekken (persoonlijk, of gezamenlijke aan tafel of bij het omspitten van de tuin of het bereiden van een maaltijd), met de studies, die de studenten volgen en met de lezingen die 's zaterdags gegeven worden.

We hebben al weer veel nieuwe gasten mogen ontvangen.

Het is ook „nieuws” dat l'Abri-Nederland dit jaar tien jaar bestaat. Wat statisch en onpersoonlijk klinkt dat eigenlijk. Nee, het is niet zoals het 750-jarig bestaan van Harderwijk. We zijn dankbaar dat de Heere het werk blijft gebruiken d.m.v. mensen met al hun zwakheden en tekortkomingen.

Programma

- 7 febr. Greg Officer: „Het gezin”, n.a.v. het boek van V. Satir: „Mensen maken mensen”.
14 febr. Drs W. G. Rietkerk: Het duizendjarig rijk.

- 21 febr. Utrecht-zaterdag. Dr H. Geertsema: Hoe spreekt God tot ons.
28 febr. Prof. B. Goudzwaard.
7 maart Ds N. Cornelisse: De bevrijdingstheologie.
14 maart Dr H. Geertsema: Hoe spreken wij van God.

N.B. De Utrecht-zaterdag wordt gehouden in het „Jeugdhonk” van de Jeruzalemkerk aan de Troosterlaan, te bereiken vanaf het Centraal Station met lijn 9 (Tuindorp-Oost). Aanvang: half drie; opgave voor de maaltijd bij Fam. Rietkerk, tel. 030-718327.

Net serieus meisje,

van Chr. beginselen, leeftijd 24 jaar, donkerblond haar, slank figuur, administratief medewerkster, goed onderlegd,

ZOEKT NETTE VRIEND

van het zelfde type. Houdt van gezelligheid en reizen. Woont in de prov. Groningen. Doel: verdere vriendschap.

Brieven met foto (welke onder erewoord wordt teruggestuurd) onder no. 6281 bureau dezes.

U bent van harte welkom op het

Goud- en Zilversmidatelier

„DE VLINDER”

Hanna de Miranda,
Maartensgat 21,
3311 CK Dordrecht

Vriendelijk verzoek om uw ADVERTENTIES SCHRIFTELIJK OP TE GEVEN !!!

Uiterlijk dinsdagmorgen, 10 uur, dient de tekst in ons bezit te zijn. Foto's en tekenwerk voor het maken van cliché's dienen 1 week voor de plaatsingsdatum ter drukkerij te zijn.

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders
is uw adres
DRUKKERIJ „STEENBERGEN”
Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven en binnenkort uit te geven brochures bestellen. Alle prijzen zijn exclusief portokosten! De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
..... ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60
..... ex. Prof. Dr. B. Goudzwaard, Drs. H. de Jong en Prof. Dr. Ir. E. Schuurman, Het kernwapenvraagstuk (48 pag.) à f 2,50
..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening:

Van „Jona” nog een beperkt aantal aanwezig.